

Yliopistokysymys

Numminen, Jaakko, Yliopistokysymys. Otava, Helsinki 1987. 418 s.

Jaakko Numminen on julkaissut perusteellisen arvion korkeakoululaitoksen tilasta. Tätä puheenvuoroa on saatu odottaa kauan. Korkeakoulukysymyksestä kiinnostuneiden käytössä ei ole ollut ajanmukaista kokonaisesitystä.

Nummisen piirtämä kuva korkeimmasta opetuksesta on synkkä. Korkeakouluja leimaa harmaus ja tasapaisuus. Perustehtävien hoitaminen on suurelta osin hunninolla. Opetus on rutiinomaista luennointia, joka vain poikkeuksellisesti täyttää pedagogiset vähimmäisvaatimukset. Opiskelijat ovat turhautuneita eivätkä saa tutkintojaan suoritetuksi. Tutkijankasvatus on hoitamatta ja uhkana on tieteellisen jälkikasvun tyrehtyminen. Rehtorit askartelevat hallinnonin parissa eivätkä rohkene tarttua ajan suuriin kysymyksiin. Luettelo on miltei loputon. Nummiselle yliopistot ovat kulttuurin ja tieteen keskuksia, jotka sulkevat piiriinsä aikakauden etevimmät pyrkimykset. Tiedon ja mielikuvituksen yhdistäminen luo alati uusia visioita, jotka muokkaavat kulttuurin sisältöä. Korkeakoulujen edustajat ovat aidoimmillaan kaukonäköisiä suunnannäyttäjiä, joiden kannanottoja varsinkin nuoriso kuuntelee hartaasti.

Kirjan alussa julkistetaan lista merkittävistä yliopistomiehistä. Mukaan mahtuu vajaa sata nimeä, osa loistaviin suorituksiin ylittäneitä yksilöitä. Lista synnyttää kuitenkin lukijassa pettymyksen. Korkeakoulujen kärki vaikuttaa sekin kapealta ja harmaalta. Epäilemättä vaikkapa suosisadan alun keisarillinen yliopisto olisi kyennyt esittämään vaikuttavamman luettelon mahtimiehistään. Suomalaisen kulttuurin keskus näyttää siirtyneen korkeakoululaitoksen ulkopuolelle. Syy korkeakoulujen yleiseen harmauteen selviää nopeasti. Korkeakoulut valitsevat opiskelijansa kiltteyden ja kunnollisuuden perusteella. Valituksi tulee se osa nuorisosta, joka jaksaa tunnollisesti suorittaa lukion, saa korkeat arvosanat ylioppilaskirjoituksissa ja osaa parhaiten pääsykoekirjat.

Näiden ulkoluvun mestareiden motivaatiota ei missään vaiheessa testata. Samaan aikaan omasta alueestaan intohimoisesti kiinnostuneet tutkijatyyppit jäävät korkeakoulujen karsinnoissa ulkopuolelle. Ei ihme, että korkeakouluista puuttuu dynamiittia, kyselevä ja etsivä mieli on kadoksissa.

Korkeakoulujen sisäänotto onkin Nummisen voimakkaan kritiikin kohteena. Hänen mukaansa tenttikirjojen ulkoluvusta valintakokeita varten, lukion kurssin kertaamisesta ja preppauskursijärjestelmästä tulisi pikimiten luopua. Valintoihin pitäisi saada soveltuvuutta ja kiinnostusta mittaavia valintakokeita. Olisin itse valmis menemään vielä tätäkin pidemmälle. Miksi yleensä tarvitaan tietoja mittaavia kokeita, kun kaikki hakijat ovat jo suorittaneet samantasoisen ylioppilastutkinnon. Eikö valintaa voisi perustaa pelkästään soveltuvuustesteihin ja motivaation mittaamiseen?

Numminen haluaisi korkeakouluihin motivoituneempaa väkeä, intiimimpää tunnelmaa ja persoonallisempaa otetta. Nämä tavoitteet olisi helpompi toteuttaa nykyistä pienemmissä korkeakouluyksiköissä. Hieman yllättävältä tuntuikin, että Numminen ns. ylioppilassuman ratkaisuna suosittelisi avointa sisäänottoa filosofiyhteiskunnallisille aloille. Tällä epäilemättä purettaisiin hakupainetta ja mahdollisesti onnistuttaisiin valitsemaan nykyistä soveliaammat opiskelijat. Ratkaisu synnyttäisi kuitenkin tiedekuntien perusopintoihin linja-autoasemaa muistuttavan ilmapiirin. Väkeä tulisi ja menisi yhtenäen eikä korkeakoululla olisi persoonallista vastuuta kenestäkään.

Sisäänottojen asteittainen lisääminen saattaa olla suomalaisen koulujärjestelmän toimivuuden kannalta perusteltua. Tällä tiellä tulisi kuitenkin edetä harkiten. Toistaiseksi tiedetään melko huonosti, mitä opiskelijalle tapahtuu korkeakouluopintojen kuluessa. Mitä hän oppii, mihin hän sosiaalistuu, miksi opinnot mahdollisesti viivästyvät jne. Jos opiskelijoiden määrää kasvatetaan summittain

saattaa käydä kuten 1970-luvulla, opiskelijavirtaan syntyy tukoksia. Ylioppilassumaa onkin viisasta purkaa keskiasteen koulutusta kehittämällä, kuten viimeisin opetusministeriön työryhmä esittää.

Korkeakoulut voivat avautua yhteiskuntaan muullakin tavoin kuin lisäämällä sisäänottojaan. Viime vuosien kehitysstrategia on suosinut täydennyskoulutuksen lisäämistä. Jaakko Numminen ymmärtävään asenteeseen sisältyy myös varoittavia huomautuksia. On varmaan perusteltua huomauttaa ettei yliopisto ole mikään laivaseiniin. Sen tulisi keskittyä niihin tehtäviin, joita muut eivät suorita. Täydennyskoulutuksen sinänsä myönteinen laajeneminen on synnyttänyt toisenkin ongelman, johon Numminen ohimennen viittaa. Avoin korkeakoulu, joka käynnistyi lupaavasti 1970-luvun alussa, on päässyt pahasti rappeutumaan. Täydennyskoulutuskeskusten kylkeen liitetyt avoimien korkeakoulujen opiskelijat ovat jääneet yritysten täydennyskoululaisien ja sitkeiden ylioppilashakijoiden jalkoihin. Tänä päivänä koulujärjestelmän ulkopuolelle jääneen aikuisen on vaikeampi päästä korkeakouluun opiskelemaan kuin vaikkapa kymmenen vuotta sitten. Olisikin korkea aika laatia avoimelle korkeakoululle oma lainsäädäntönsä ja vahvistaa sisäänottojen perusteet.

Jaakko Numminen käsittelee perusteellisesti kaikkia korkeakoulujen keskeisiä tehtäväalueita. Hän vyöryttää suuren määrän tietoja ja viittauksia eri kannanottoihin ja höystää käsittelyä omilla kommentteillaan. Tyyli on loisteliasta ja rutikuivat komiteamietinnötkin syttyvät uuteen eloon aivan kuin salaperäisen kulttuurihengen vaikutuksesta.

Monissa kysymyksissä Numminen kannanotot seuraavat omaksettua korkeakoulupoliittista linjaa. Poikkeuksellista on vain looginen tapa, jolla ne perustellaan. Joukkoon mahtuu toki yllätyksiäkin. Ajatus nelivuotisesta ja 160 opintoviikon multikandidaatin tutkinnosta on kiehtova. Samalla tavoin innostavia ovat Nummisen

kannanotot arktiseen keskukseen, Viikin vihreään laaksoon ja korkeakoulujen ja yritysten yhteistyöhön. Ortodoksisessa pappiskoulutuksessa kirjoittaja on jo pitkään kannattanut itsenäistä akatemiamaalia. Kaikkien tasa-arvokeskustelijoiden kannattaisi tutustua Nummisen tervejärkisiin kannanottoihin sukupuolen mukaisista kiintiöistä koulutuksessa. Korkeakoulujen toiminnan arvioinnissa kirjoittaja asettuu varovaiselle kannalle. Korkeakouluilla ei ole pa- luuta entiseen akatemiseen eristy-

neisyyteen. Toisaalta mittareiden taitamaton käyttö voi aiheuttaa vahinkoa korkeakoulujen omimmalle luonteelle. Pitkä tie uuteen käytäntöön on kuljettava kokeilujen ja keskustelun kautta. Kasvatustieteellisen tutkimuksen tila saa kirjoittajalta kitkeriä kommentteja. Koulun uudistajat ja kehittäjät eivät ole omassa työssään saaneet paljonkaan apua kasvatustieteen tutkijoilta. Tutkimus on suuntautunut sisällyksettömään mittaamiseen, eikä tutkijoiden ja käytännön ihmisten välille ole löytynyt luon-

tevia yhteistyömuotoja. Nummisen ajatukset ovat terveellistä luettavaa, vaikka ei uskoisikaan niiden pikaiseen vaikutukseen.

Jaakko Numminen onnistuu koamaan korkeakoulukeskustelun monet langat kauniiksi kudelmaksi. Kirja on sekä yleisesitys että puheenvuoro korkeakoululaitoksen tilasta 12980-luvulla. Kaiken takana aistii humanistin vahvan huolestumisen. Yliopisto etsii vielä itseään.

Osmo Lampinen